

**Ezgi METİN BASAT, Köy Oda Oyunları ve Folklorun Tiyatrallığı.
Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2022, ISBN: 978-605-06082-5-0,
97+21 Sayfa.**

Münevver GÜLBAĞ*

İncelenen eser Ezgi Metin Basat tarafından 2020 yılında hazırlanan *Köy Oda Oyunlarında Tiyatral Öğeler: Kastamonu Gülef ve Musallar Köyleri Örneğinde* adlı alan çalışmasının kitaplaştırılmış şeklidir.

Metin Basat, köy seyirlik oyunları içerisinde değerlendirilen köy oda oyunlarının kuramsal temellerini, Performans Teori ve tiyatrallık ile ilişkisi üzerinden şekillendirmiştir. Yazarın amacı, köy seyirlik oyunları içerisinde değerlendirilen türün, *oyun* mu, *temsil* mi, *tiyatro* mu olduğunu değerlendirmektir. Sonuç olarak; performatif bir gösterim olan köy oda oyunlarının gösterimiyle; tiyatral özellikler sergilediği, anlatım içeriğiyle, folklorik bir yapıda olduğu ifade edilmiştir.

Eser, *Giriş, Birinci Bölüm, İkinci Bölüm, Sonuç, Kaynak Kişi Listesi, Fotoğraf Kaynakçası ve Ek olarak derlenen oyunların anlatularından oluşmaktadır.*

Giriş bölümünde geleneksel tiyatronun “tiyatro”, “tiyatral”, “oyun”, “temsil” arasında bulunduğu ve Köy Seyirlik Oyunları’ndan ayrıldığı noktalara değinilmiştir. Metin And, Köy Seyirlik Oyunları’nı şöyle ifade etmiştir: *Kırsal bölgelerde, köylerde görülen, daha çok tarih öncesine uzanan bolluk (tarım ve çobanlık), erişirme, canlandırıcılık, atalara tapınım gibi işlevsel kuttörenlere bağlı tiyatro geleneğidir. Soy kadar üzerinde yaşanan toprağa da sıkı sıkıya bağlı olan bu gelenek, köylünün inançlarında tutuculuğu nedeniyle günümüze kadar gelmiştir* (1985:43). İncelenen eserde, araştırmacılar tarafından Köy Seyirlik Oyunları başlığı altında değerlendirilen köy oda oyunlarının folklorun tiyatrallığı bağlamında bir incelemesi yapılmıştır. Çalışmanın sınırlandırılması Kastamonu’nun Gülef ve Musallar köylerinden derlenen köy oda oyunlarından oluşturulmuştur. Tiyatro, tarihsel süreç içerisinde değişim ve dönüşümleri yansıtan bir ayna işlevinde kullanılmıştır. Metin Basat, inceleme konusu köy seyirlik oyunlarının, geleneksel Türk tiyatrosunda kavramsal bağlamda nereye konumlandırılması gerektiğini, kavramsal olarak “tiyatrodan” ziyade “oyun” olarak kabul görmesinin oyunların temelinde “eğlenme” ihtiyacını karşılamak olduğu için “oyun” kavramı ile ifade edildiğini belirtmiştir. Metin Basat, *bu oyunların birlikte eğlenme, karnavalesk bir gülüş, köye yeni gelenlerin topluluğa kabulü, kültürel uygulamaların hatırlatılması gibi işlevlerin* (2022: 13) in olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca bu bölümde araştırmacılar tarafından köy oda oyunlarının geleneksel Türk tiyatrosundaki yerine, sınıflandırılmasına ve tanımlamalarına dair yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Köy Seyirlik oyunları, belli bir zamana ve mekâna bağlı kalarak oynanılan oyunlardır. Oyun zamanının belirlenmiş olması, oyunların “takvimsel” işlevini yansıtırken adlandırılmadaki “köy” ibaresi ile de oyunlara mekânsal bir sınırlılık getirilmiştir.

Köy Oda Oyunlarının Folklorik İçeriği başlıklı birinci bölüm, *Oyunda Ölen Var! Seyirci ve Oyuncunun Ortak Hikayesi, Kastamonu Ağzını Değiştiren Oynamasın: Oyunların Dokusu ve Köyde Oynamak Eğlenceli: Oyunların Bağlamı* alt başlıklarından oluşmaktadır. Oyunların konuları, (Bascom’un dört işlevi ve İlhan Başgöz’ün beşinci işle-

* Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırşehir/ Türkiye, munevver.glb@gmail.com, ORCID ID: 0009-0001-7908-0802.

viye) folklorun işlevsel özellikleri, köy oda oyunlarının yapısında incelenmiştir. Oyunların bağlamsal özellikleri Alan Dundes'in "Metin-Doku-Konteks" sınıflandırılması bağlamında incelenmiş olup oyunların derlenmesinde de yine bu sınıflandırmaya bağlı kalmıştır. Oyunlar, adından da anlaşılacağı gibi bağlamsal bir ad ile anılmaktadır. Misafir kabul edilen, günlük yaşam alanı olan mekân, bir "an"da oyun mekanına dönüşür. Köyün geleneksel yaşamı, cinsiyete özgü sorunları ve mimari yapısı oyunların başlıca konuları arasındadır. Oyunların metinsiz oluşu, oyunların sözlü ortamda varlık göstermesine ve farklı yaş gruplarının bir arada bulunmasıyla nesiller arası aktarıma kaynaklık eder. Johan Huizinga, oyunların aktarımını şöyle ifade etmiştir: "*Oyun hemen kültürel bir biçim olarak belirlenir. Bir kez oynandıktan sonra, belleklerde manevi bir yaşantı veya hazine olarak kalmakta, aktarılmaktadır ve her an tekrarlanabilir, ya bir çocuk oyunu, bir tavla partisi veya bir yarış gibi hemen ya da belli aradan sonra tekrarlanabilir. Bu tekrarlanabilme olanağı oyunun temel özelliklerinden biridir*" (2006:27). Gülef ve Musallar Köylerinden derlenen oda oyunları da taklit ve kültürel bellek aracılığıyla gelecek nesillere aktarılmaktadır. Oyunların yazılı bir metnin olmaması ve doğaçlama oynanması kültürel aktarım olarak tekrarı zorunlu kılmaktadır.

Metin Basat, eserinde iki kavram üzerinde durmaktadır: Köy oda oyunlarının "folklorik içeriği" ve oyunların "tiyatral" yapısı. Seyirci ve oyuncunun iç içe olduğu bu oyunlarda yaşanan köy hayatından örnekler verilmesi aynı bağlamı paylaşan kişiler tarafından ortak bir mizahın folklorik unsurlarla ve tiyatral bir gösterimle aktarılmasına olanak sağlamaktadır. Oyunlar içerisinde "*Geleneksel meslekler, geçim kaynakları, köyde karşılaşılan sorunlar, eğlenme biçimleri, folklorik nesnelere oyunların içinde yer alır ve dikkat çekici metinlere dönüşür*" (Metin Basat 2022:26).

Köy Oda Oyunlarının Tiyatral Yapısı başlıklı ikinci bölüm, *Sahnedede Tadı Çıkamaz: Köy Oda Oyunlarında Mekân, Yarın Oyun Yapcaz: Köy Oda Oyunlarında Zaman ve Oyunda Küslük Olmaz* alt başlıklarından oluşmaktadır. *Oyunun mekânsal sınırlılığı, zamansal sınırlılığından da çarpıcıdır. Her oyun ister maddi veya hayali ister keyfe göre saptanmış veya zorunlu olmuş olsun, önceden belirlenmiş kendi mekânsal alanının sınırları içinde cereyan eder* (Huizinga 2006:27). Gülef ve Musallar köylerinde derlenen oyunlarda da oyuncular sınırlandırılmış olan bu mekânda oynamaktan mutlu olduklarını ve kendilerini bu mekânda rahat hissettiklerini ifade etmişlerdir. Günlük yaşamın tersdüz edildiği oyunlarda oyun dışında söylenmeyecek sözler, gösterilmeyecek tavırlar ortaya çıkar. Örneğin; *Köyün günlük yaşamı içinde bir erkeğin kadın kıyafetleri içinde dolaşması ya da köpek gibi yerlerde sürünerek havlaması şaşırtıcı ve sıra dışı bir durumken bu tavırlar oyun alanında kabul edilebilir* (Metin Basat 2022:57) bir hal alır. Oyun alanı eşik mekâna dönüşür. Toplumsal düzen alaşağı edilir.

Köy oda oyunlarında zaman, "şimdilik" ve "an" kavramlarıyla değerlendirilmiştir. Oyunların uzun bir zaman içerisinde oynanarak sözlü olarak aktarılması, oyunların her gösterimde oynanılan "an"a özel bir yapı oluşturması, oyunu izleyen farklı kuşaklar arasında bir bellek oluşturur. Oyunun zamanı, "*Yarın Oyun Yapcaz*" ifadesinden de anlaşılacağı gibi oyuncuların isteğine bağlı olarak belirlenir.

Köy oda oyunlarının herkese açık gibi görünen yapısının ardında kesin kuralları olan mahrem bir yapı mevcuttur. Kadın oyunları ve erkek oyunları ayrı ayrı oynanmaktadır. Köy oda oyunlarında "seyirci" "oyuncu" kavramları, bedensel dönüşüm sağlanılarak aynı bağlamı, aynı dili paylaşan insanların hareket ve söz komiği ile gösteriminde ayrılmaz bir yapıyı oluşturur.

Folklorla, performatif yaklaşan Ezgi Metin Basat, derlediği köy oda oyunlarının folklor çalışmaları bağlamında oyunların "tiyatral" özellikler gösterdiğinin önemini vurgulamıştır. Oyunların öykülerinin köyün manevi değerlerini yansıtmaları, köyün geçim alanları

ve geleneksel meslekleri hakkında bilgi vermesi bağlamında önemine değinmiştir. Bir bölgenin köy oda oyunları değerlendirildiğinde o bölgenin bir monografi çalışması da yapılmış olur. Bu bağlamda eser monografi özelliği de göstermektedir. Eserde derleme anında çekilen fotoğraflara da yer verilerek okuyucuyla oyunların bağlamı buluşturulup, görsel halk bilimi alanına da bir atf yapılmıştır. Ayrıca eserin sonuna kaynak kişi listesi ve ekler bölümünde Gülef ve Musallar köylerinden derlenen köy oda oyunlarının metinleri de eklenmiştir. Oyun metinlerinin yazılı olarak verilmesi, sözlü gelenekte yaşayan ve yok olmak üzere olan bir türün kayıtlara geçmesine ek olarak oyun metinlerinin farklı alanlarda bilimsel çalışmalara öncülük edebileceğini göstermesi yönüyle önemlidir.

Kaynakça

- And, Metin. *Geleneksel Türk Tiyatrosu Köylü ve Halk Tiyatrosu Gelenekleri*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1985.
Huiizinga, Johan. *Homo ludens: oyunun toplumsal işlevi üzerine bir deneme* (M. A. Kılıçbay, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2006.
Metin, Basat, Ezgi. *Köy Oda Oyunları ve Folklorun Tiyatrallığı*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2022.